

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

виявлення совісті в людині П. Юркевич вважав любов до ближнього і Бога, оскільки саме любов є розумінням людиною добра, обов'язку, способом перенесення нею центру власного буття в іншого. З огляду на це для філософа саме совість, любов, добро як ключові характеристики духу людини, що укорінені у її серці, мають бути регулятором справедливого суспільства та основою для єдності природного і позитивного права.

Отже, для вітчизняної філософсько-правової думки ідея кордоцентризму є однією із центральних, пов'язаною з християнським уявленням про сутність людини та її серце як центр зовнішнього і внутрішнього життя. Найбільш повно розкрита у творах Г. Сковороди та П. Юркевича, вона утворила світоглядно-методологічну основу національного розуміння права; уявлення про пріоритет цінності людини над цінностями держави; прагнення до визнання природного права як основи для діючого права; значення свободи людини для її самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Махновець Л. Є. (пер.) Літопис руський за Іпатським списком. Передмова, примітки, іменно-особовий та географічно-археологічно-етнографічний покажчики, генеалогічні таблиці, карти і плани Л. Є. Махновця. К.: Дніпро, 1989. 614 с.
2. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій. К.: Наукова думка, 1996. 285 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ «МІНІМАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ»

Сухонос В. В.

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри КПТІДП ННІ права
Сумського державного університету*

Новітня історія України умовно розпадається на шість етапів, залежно від чинного президента країни. Річ у тім, що кожен президент намагався реалізувати своє власне бачення нашої держави. В. Зеленський не став у цьому сенсі винятком. Зокрема, його політична сила «Слуга народу» задекларувала в якості своєї ідеології т.зв. «лібертаріанство» – політичну філософію, яка підкреслює особисту свободу. Водночас, прихильники доктрини про свободу волі вірять, що індивідууми повинні мати повну свободу дій у тій мірі, в якій це не порушує свободи інших. Недовіра лібертаріанства до держави робить його близьким до анархізму. При цьому, типовий лібертіанець виступає не лише проти податку на прибуток та інших державних зборів, але також і проти

програмам, які переважна більшість населення вважає корисними, таким як соціальна безпека і поштова служба [4].

Під час проведення ІТ-форуму 23 травня 2019 р. президент В. Зеленський наголосив на необхідності запровадження т.зв. «держави у смартфоні» [1] – вищого рівня електронного урядування, за якого держава перетворюється винятково на постачальника послуг.

В результаті запровадження «держави у смартфоні», регуляторна роль держави може вкрай звужитися. Цьому сприяють ще два чинники.

По-перше, глобалізація. В Коммюніке глав держав та урядів країн «Групи 8-ми» 1999 р. зазначалося: «Глобалізація – складний процес, пов’язаний із стрімко зростаючим рухом ідей, капіталу, технологій, товарів та послуг в усьому світі, – вже призвела до глибоких змін в наших суспільствах. Вона з’єднала нас як ніколи» [5, с. 1].

В умовах глобалізації відбувається істотне звуження державного впливу на економічні процеси. Переведення фінансів у цифрову форму тягне за собою можливість миттєвих транзакцій грошових коштів, що обертається т.зв. «втечею капіталу» і істотним зниженням надходжень від податків. Зокрема, можна згадати ситуацію з електротехнічною компанією «Siemens» в 1990-ті рр. Як відомо, спочатку компанія перевела свою штаб-квартиру за кордон. Це призвело до того, що, протягом 1994 – 1995 рр., із загального прибутку у 2,1 млрд. марок, сума, яка була зароблена в Німеччині, не досягла навіть 100 млн. марок, а в 1996 р. «Siemens» взагалі нічого не сплатив до німецького бюджету [6, с. 262].

Отже, як ми бачимо, в результаті процесів глобалізації економічна основа державної влади вкрай звужується, що не може не обернутися істотним звуженням державного суверенітету.

По-друге, в Україні істотно зростає роль громадянського суспільства.

Цим терміном позначається система недержавних об’єднань громадян. Як писав В. Речицький: «Громадянське суспільство – самосвідома, самоврядна недержавна ланка Українського народу» [8, с. 162]. При цьому, як зазначав О. Скрипнюк, спостерігається «...опозиція між громадянським суспільством і державою» [9, с. 398], що дозволяє нам розглядати державу та громадянське суспільство як дві складові існування будь-якого суспільства, крім анархії (не існує держави) та тоталітаризму (відсутнє громадянське суспільство) [11, с. 84–93].

Так трапилося, що Україна має недовгу історію власного державотворення. Якщо брати до уваги добу існування давньоруської державності, то український народ лише тричі мав власну державу: Київська Русь XI – XIII ст. і Галицько-Волинська Русь XIII –

XIV ст.; УНР і Українська держава 1917 – 1920 рр.; сучасна Україна. Весь інший час українці перебували у складі або залежності від інших держав: Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Московського царства, Російської та Австрійської імперій, Радянського Союзу, III Рейху тощо. Така ситуація обернулася для українців потужною схильністю до самоорганізації, вищим проявом якої були козацькі утворення XVI – XVIII ст. та махновщина доби громадянської війни 1918 – 1921 рр. Більше того: навіть свій незалежний статус Україна, багато в чому, набула після само-організованої студентами і молоддю «Революції на граніті». Елементи самоорганізації простежувались і під час Помаранчевої революції та Євромайдану. Коли розпочалася війна на Сході України, саме громадянське суспільство нашої країни самоорганізувалося у волонтерський і добробатівський рухи. Усе це не могло не викликати усвідомлення громадянським суспільством України самого себе як важливого «гравця» всередині країни, що не лише стає більш незалежним від держави, а й, до певної міри, починає на неї впливати.

Таким чином, поєднання суб'єктивних історично-політичних чинників (лібертаріанство як ідеологія провідної політичної сили та просування «держави у смартфоні» Президентом України В. Зеленським) із процесами глобалізації в світі та потужним «сплеском» самосвідомості вітчизняного громадянського суспільства викликає необхідність запровадження в Україні концепту «мінімальної держави», тобто такої держави, діяльність якої спрямована на реалізацію якомога меншої кількості функцій.

Проте, це не означає анархічної «відміни держави взагалі». Річ у тім, що державу слід позбавити тих функцій, які вона взяла собі протягом тривалого історичного періоду.

Які ж із цих функцій слід залишити?

6 червня 1853 р. у своєму листі до К. Маркса Ф. Енгельс виділив три головні функції держави: фіскальну, військову та функцію організації спільної праці [12, с. 221]. Як уявляється, ці функції повністю вичерпують функціональну характеристику «мінімальної держави»: фіскальна функція забезпечує економічну основу державної влади, військово-дипломатична – вирішує питання війни та миру, а функція організації спільної праці дозволяє державі виступати в якості організатора розвитку країни [10].

У своєму виступі з представниками бізнес-спільноти президент В. Зеленський визначив три основні напрямки майбутніх інвестицій: освіта, технології та інфраструктура [2]. Як уявляється, саме на цих напрямках буде зорієнтований розвиток України в майбутні п'ять років.

Виходячи ж із того, що зв'язок між функціями держави та її механізмом є нерозривним і прямим, механізм «мінімальної держави» матиме у своєму складі,

принаймні, шість відомчих структур: фіскальну, військову, дипломатичну, освітянську, технологічного розвитку та організації інфраструктурних проектів.

З урахуванням же запропонованої В. Зеленським «держави у смартфоні» основною державною технологією стане електронне урядування – організація державного управління, за якої відбуватиметься активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, суспільством, людиною та громадянином, бізнесом за допомогою інформаційно-комунікативних технологій [3, с. 28].

Як уявляється, корисним стане використання й інших державних технологій: адхократії та креативної корпорації, які змушують державні органи працювати на засадах т.зв. «проектного менеджменту». Зокрема, відомству з організації інфраструктурних проектів дуже корисним буде залучати дві вищезазначені технології, маючи перед собою досить успішний досвід функціонування Управління перспективних досліджень міністерства оборони США (DARPA) [7], яке, багато у чому, відповідає за сучасний технологічний прорив Сполучених Штатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Владимир Зеленский выступил на «iForum 2019». НАШ 23.05.19. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aekky-mwzLA&t=414s> (дата звернення: 12.04.2020).
2. Выступление Зеленского на встрече с бизнесом. НАШ 20.06.19. URL: https://www.youtube.com/watch?v=SOSuG13hK_g (дата звернення: 12.04.2020).
3. Клімушкін П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Харків: Магістр, 2010. 312 с.
4. Либертарианство. *Большая универсальная энциклопедия*: в 20 т. Москва: АСТ: Астрель, 2010. Т. 10: ЛАН–МАН. С. 220.
5. Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, XXI век. Москва: Спарк, 2000. 279 с.
6. Мартин Г.-П., Шуманн Х. Западная глобализации: атака на процветание и демократию; [пер. с нем. Г. Р. Контарев]. Москва: Издательский дом «АЛЬПИНА», 2001. 335 с.
7. Нелидов М. Роль управления перспективных исследований МО США в создании вооружений и военной техники. *Зарубежное военное обозрение*. 2013. № 3. С. 23–29.
8. Речицький В. В. Неформальний конституціоналізм. Харків Права людини, 2018. 356 с.
9. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.
10. Сухонос В. В. Держава як організатор розвитку країни: дихотомія ідеалу і реальності // Дванадцяті юридичні читання «Держава в суспільно-політичних процесах: виклики і загрози»: матеріали Міжнародної наукової конференції (1–2 червня 2017 р.). Редколегія :

В. П. Андрущенко, Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк та ін. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. С. 360-363.

11. Сухонос В. В. Держава: питання теорії (загальний і конституційно-правовий аспекти): монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 343 с.

12. Энгельс Ф. Письмо К. Марксу в Лондон из Манчестера 6 июня 1853 г. // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: в 50 т. Москва: Государственное издательство политической литературы, 1962. Т. 28: Переписка между Марксом и Энгельсом, а также их письма к разным лицам за 1852–1855 годы. С. 216–223. (Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС).

ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ ПРАВОСВІДОМІСТЬ: ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ

Коваленко Д. О.

*Студентка I курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Сухонос В. В.

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри КППіДП ННІ права
Сумського державного університету*

Утвердження України як демократичної, соціальної та правової держави ставить на порядок денний питання щодо формування в суспільстві високого рівня правосвідомості.

За загальним правилом, правосвідомість розуміється як «сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових настанов, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямів розвитку правової системи» [3, с. 593]. За суб'єктами (носіями) правосвідомість може бути індивідуальною, груповою, масовою та суспільною [3, с. 595]. При цьому, категорія «індивід» може уособлюватися в таких поняттях як «людина», «громадянин» та «особистість». І якщо «людина» розглядається як «продукт природи та суб'єкт суспільно-історичної діяльності та культура [2, с. 486], то особистість – це вже «індивід як продукт суспільства, що має стійку систему соціально значущих рис» [2, с. 487].

Зрозуміло, що ці категорії є взаємопов'язаними, адже, насамперед, особистість – це складний механізм, який уособлює в собі людина. Чому особистість виокремлюється в людині окремо, а не як цілісна система? Це легко пояснити, розшифрувавши два поняття, які на перший погляд усіма чинниками взаємопов'язані між собою.

Людина – жива істота, яка має певні потреби, задовольняє їх у процесі виробництва завдяки спілкуванню і здатності свідомо, цілеспрямовано перетворювати світ і саму себе.